

سرمقاله

جنگ ترس

کیومرث اشرفیان

۱- تحلیل پاسخ موشکی ایران به اسرائیل از منظر «تئوری ترس و تصمیم» آموزنده است. «گذر از آستانه ترس» مهم‌ترین جنبه مواجهه ایران و اسرائیل بود. ترس، بن‌بستی روانی است و گیرافتادن در آن، گام اول و آخر شکست است. این ترس‌ها هستند که با هم می‌جنگند؛ در فضای «پیش‌جنگ» آنکه بترسد، می‌یازد. البته هراس از گسترش درگیری حکیمانه است و «آستانه ترس» و «آستانه غرور» نباید یکی شود. اکنون این اسرائیل است که پشت خط ترس ایستاده است. حتی اگر عملیاتی هم در ایران انجام دهد، باز هم کار از کار گذشته است. فرمول ساده است. تاکنون دو پیش‌فرض وجود داشت که هر دو به هم ریخت: یکی اینکه ایران در «بن‌بست ترس» افتاده و حمله نمی‌کند و دوم اینکه کنبد آهنین (یا همه هزینه‌هایی که برایش انجام شده) نفوذناپذیر است و هراس اسرائیلی را می‌کاهد؛ اما پاسخ ایران از نظر روش، معنی‌دار بود. هم زد و هم نشان داد که جنگ نمی‌خواهد. «نه از بهر بیکار پتیاره (زشتی) کرده. نفوذ هر تعداد موشک از کنبد آهنین می‌تواند هم برای اسرائیل و هم برای شرکای غربی فاجعه‌بار باشد. اولاً مشکل اسرائیل این است که به لحاظ سرزمینی بسیار کوچک است و ثانیاً، جامعه‌ای «جهان‌سومی» نیست که ناامنی نظامی برایش چندان مهم نباشد. «یک فروند» موشک در کشور جهان‌سومی با «یک فروند» موشک در کشور جهان‌اولی بسیار متفاوت است؛ در این معادله یک با یک برابر نیست. ثالثاً همیشه به هم می‌ریزد. پاسخ ایران از جنبه‌های نظامی، تخریبی یا کشتاری موضوعیت نداشت؛ اما از نظر روانی یک مانور رسانه‌ای-نظامی بود. گویی نمادهایی از گذشته دور تاریخ ایران را نظاره می‌کنید. این تصویرسازی «ایرانی» را مرور کنید: به همه اعلام می‌کنید که کناره گیرید، راه بگشایید، هین که می‌آیم، آسمان را «کلیبر» کنید، رزمایشی از رژه هوایی را می‌اندازید، پیشاپیش پهپادها را مانند لشکر پیاده هوایی با هیمنه می‌فرستید؛ سپس موشک‌ها را فرود می‌آورید. بزمی حماسی می‌آرایند و آن را در پیکره تصویری سینمایی و مهیج کارگردانی می‌کنید. گویی ناخودآگاه عناصری از تاریخ ایران را برآورده‌اید. «یکی تخت پیروزه بر پشت پیل/نهادند و شد روی گیتی چو نیل». وزیر خارجه انگلیس در گفتاری ناخواسته و در برابر پرسشی ناگهانی از همین لشکرکشی پرهیمنه برآشف. گویی می‌خواست بگوید که ایران حق ندارد که در مقابل چشمان ما این چنین عرض اندام کند. در انکاره، جنگ‌های دو هزار سال پیش ایران و روم با مواجهه هزار سال پیش سلجوقیان ایرانی در جنگ‌های صلیبی از پیش چشم او گذر می‌کرد. برخلاف تصور ما ایرانیان، متأسفانه چنین تصوّراتی در روان تاریخی شمار آموزشی و پرورشی ما آن جنگ‌ها پروری جدی ندارد؛ اما برای بسیاری از آنان زنده است. مقاله‌های مشهور هانتینگتون و فوکویاما همین را در مقیاسی کلان صورت‌بندی نظری کرده‌اند. به همین شکل گونه‌ای از نژادپرستی فرهنگی که نسل‌کشی در غزه را توجیه می‌کند، در میان قدرت‌های برتر غربی وجود دارد. تا جایی که حتی فیلسوفانی مانند هابرماس هم در این معرکه حیثیتی رسوا شدند.

۲- ایران با درایت و به‌درستی هنوز در دام جنگ همه‌جانبه نیفتاده است. تصمیم‌گیران اصلی در این معرکه از پیامدهای این جنگ، که تخریب ایران عزیز است، آگاه هستند و می‌دانند که گیتی آبیستن نیک و بد بسیار است. ایک دو نتیجه مهم باید پیگیری شود: اول، از نظر دیپلماتیک اکنون باید از فرصت استفاده کرد. پروژه‌های دیپلماتیک با همکاری کشورهای مانند ترکیه، مالزی، عمان و دیگر کشورهای اسلامی دنبال شود. در چنین هنگامه‌هایی کشاندن اروپاییان به معرکه گفت‌وگو پروژه غیرامیتمی‌سازی وجهه ایران به بن دندان جهانیان می‌نشیند. دعوت به گفت‌وگو، نه‌تنها به صلح و سازش بین‌الملل کمک می‌کند؛ بلکه عرق شرم حمایت از یک تجاوزگر کودک‌کش را بر جبین آنان آشکار می‌کند. جهان‌داری، در سخن نیکوی پس از فروزندگی لشکر است.

تصحیح و پوزش

در سرمقاله روز پنجشنبه «شرق»، با عنوان «شعور مردم با شعر برای مردم» که به قلم این جانب منتشر شد، نام حجت‌الاسلام حسینی‌قمی به اشتباه حجت‌الاسلام حسینی‌بوشهری ذکر شده است که به این وسیله از این آقایان محترم و همچنین خوانندگان گرامی پوزش می‌طلبم.

سیدمصطفی هاشمی‌ظبا

یکشنبه ۲ اردیبهشت ۱۴۰۳
۱۲ شوال ۱۴۴۵
۲۱ آوریل ۲۰۲۴
سال بیست‌ویکم
شماره ۴۸۱۴
۲۰ هزار تومان
۱۲ صفحه

روزنامه

در «شرق» امروز می‌خوانید: افزایش تحرکات اردوغان هم‌زمان با بازنگری قطر در نقش میانجی میان اسرائیل و حماس • بیانیه سپاه پاسداران خطاب به مردم • باتلاق عمیق و بی‌انتهای دلارازان قیمت

«شرق» از تأثیر **تصادد تنش‌های منطقه‌ای** بر پرونده هسته‌ای و برجام گزارش می‌دهد

احیای برجام؟

دردسرهای بازار دولتی

مداخله دولت در شیوه عرضه خودرو مشتریان و خودروسازان را رودرروی هم قرار داد

این گزارش را در صفحه ۴ بخوانید

یادداشت

پیامبر اقتدارگرا یا توافق‌گرا

نقدی بر سخنان حجت‌الاسلام پناهیان

محمدرویش‌زاده

رئیس پژوهشکده حقوق و قانون ایران

۲-تحلیل شکلی قضیه

مهم‌ترین ایراد شکلی که در تحلیل قضیه به نظر می‌رسد، مربوط است به سیاست‌ها و ساختار برنامه‌های مذهبی صداوسیما. اولاً این ساختار از آن نظر قابل انتقاد است که براساس متکلم وحده بودن سخنران مذهبی در برنامه زنده شکل گرفته است و حداکثر همراه با یک نفر مجری به‌عنوان تأییدکننده مطالب کارشناس برنامه است. این ساختار می‌تواند به صورت ترکیبی از چند نفر کارشناس باشد که قبل از برنامه زنده دیدگاه‌های خودشان را تبیین کرده باشند. ثانیاً سبک رایج از طرف متکلمان وحده در تریبون‌های عمومی و میزان مطالعه و پژوهشی که قبل از ارائه برنامه زنده تلویزیونی انجام می‌دهند، قابل انتقاد است. برنامه‌های سخنران‌های مذهبی در مقایسه با برنامه‌های نمایشی، فیلم‌ها و مستندها فاقد عمق‌نگری است؛ زیرا در برنامه‌های نمایشی یک دیالوگ زمانی ارائه می‌شود که چند بار درباره آن اندیشیده شده است. حداقل آن است که سخنران‌های مذهبی باید از این روش الگوبرداری کنند، ثالثاً برای توجه به اهمیت مطالعه و بررسی‌های عمیق از طرف کارشناسان مذهبی در برنامه زنده تلویزیونی باید به آثار گستره وسیع پوشش برنامه توجه شود. برای درک این موضوع باید به یک تجربه تلخ تاریخی توجه شود. در بیش از ۱۵۰ سال پیش که فناوری اطلاعات و ارتباطات کشف نشده بود، سرعت اشاعه اطلاعات در فضای مجازی به محیله هیچ‌کس خطور نمی‌کرد، در چنین زمانه و زمینه‌ای یک نمونه از بی‌تحلیلی، سطحی‌نگری و ساده‌اندیشی از طرف فردی مانند مرحوم محدث نوری (ره) پدید آمد، با تالیف کتاب فصل‌الخطاب فی تحریف کلام رب‌الارباب. این کتاب آسیبی جدی بر پیکره تفکر شیعی درباره کلام‌الله مجید وارد کرد و شبهه تحریف‌پذیری این کتاب تحریف‌ناپذیر، مطرح شد. هنوز آثار این آسیب بر دوش نظام اندیشه‌ای و کلامی تشیع سنگینی می‌کند! حال تصور کنید که با پدیدآمدن صداوسیما، رسانه‌ها، فضای مجازی و سرعت اشاعه اطلاعات و با افزوده‌شدن فرهنگ مبتنی بر رسانه‌های آنلاین چه آسیبی از ناحیه این‌گونه سطحی‌نگری‌ها و بی‌دانشی‌ها بر پیکره تفکر و نظام اندیشه دینی وارد می‌شود؟ و چگونه می‌توان آسیب و عوارض این ضایعات را جبران کرد؟

۳-تحلیل ماهوی قضیه

در این قسمت از تحلیل هیچ نگاهی به کاربرد واژه موهن از طرف جناب آقای پناهیان نداریم؛ چراکه ایشان عذرخواهی کردند و تفسیر و تعبیر از آن واژه را منوط به توجه به زمینه کلام و فضای محیطی سخن دانستند؛ هرچند که توضیحات ایشان در مقام تصحیح نیز غیردقیق بود و بهتر بود که در مقام تصحیح، سخنان دقیق‌تری را می‌فرمودند، به نظر نویسنده ایراد اصلی دیدگاه نام‌برده تنها کاربرد یک واژه اهانت‌آمیز نیست؛ بلکه کاربرد این واژه موهن ریشه در خطاهای روایت‌گری و خطاهای شناختی ایشان از سیره پیامبر اعظم دارد. این تعبیر ناشی از آن است که ایشان مرتکب خطاهای شناختی – تحلیلی و حتی خطای روایت‌گری در سیره پیامبر اعظم شده‌اند. تا زمانی که این خطاهای سیاست‌ها و ساختار برنامه‌های مذهبی صداوسیما. اولاً این ساختار از آن نظر نشده است و نسبت ناروایی که در قالب آن کلمه موهن به پیامبر اعظم و امیرالمؤمنین داده شده بود- به صورت معنوی- کماکان پابرجاست. به عبارت دیگر تا زمانی که ادراک و فهم ما از سیره پیامبر اعظم منتهی به پیامبر اقتدارگرا شود، درکی غیرواقعی از شخصیت ایشان خواهیم داشت که ناسازگار با مستندات قرآنی و شواهد تاریخی است. این ادراک، گزینشی سوگیرانه از سیره پیامبر اعظم است که برای حل و توجیه مسائل روزمره در عرصه قدرت، سیره پیامبر اعظم را وارونه نشان می‌دهد؛ پس در این نوشتار درصدد اثبات این معنا هستیم که صرف‌نظر از کاربرد کلمه موهن، ایراد اصلی سخنان ایشان ناشی از بی‌اطلاعی یا فقدان جامع‌نگری است که موجب شده است ایشان تصویری اقتدارگرا از سیره و روش پیامبر اعظم ارائه دهد و ابعداد قراردادرگرای ایشان را نادیده بگیرند.

۱-۳-منظور از قراردادرگرای پیامبر گرامی اسلام

اصطلاح قراردادرگرای در دانش‌های مختلف مطرح است؛ ازجمله در تاریخ اندیشه و نظریه‌های سیاسی و نیز در نظریه‌های اخلاقی. این اصطلاح مطرح است و معانی متفاوتی دارد؛ اما منظور ما از قراردادرگرای پیامبر اعظم این نیست که گفته شود از نظر تعلیم پیامبر اسلام تنها منشأ احکام و معیار صدق و کذب و موجه‌سازی آنها فقط توافق و قرارداد بوده است. نمی‌گوییم براساس تعلیم پیامبر اسلام هیچ منشأ دیگری- غیر از قرارداد- برای احکام اسلامی وجود ندارد؛ بلکه آنچه از قراردادرگرای پیامبر اسلام مدنظر است، این است که در سیره عملی ایشان اهتمام به توافق و قرارداد با قبایل، مذاهب و شهروندان مبنای اصلی بوده است. به عبارت دیگر شیوه اصلی حل مسئله در سیره پیامبر براساس توافق و قراردادگرایی بوده است، نه براساس اقتدارگرایی.

تسلیت رهبر انقلاب در پی درگذشت پرویز داودی

برگزیده‌ها

گزارش میدانی «شرق» از تخریب جنگل الملات

وقتی جنگل هیرکانی سنگلاخ می‌شود

پساعیدانه جنوبی‌ها پس از وقوع سیل:

از خطر خروج تمساح تا نگرانی برای زنان باردار

دود مقاومت در برابر اصلاح تیم اقتصادی دولت به چشم چه کسی خواهد رفت؟

اقتصاد؛ پاشنه آشیل کابینه سیزدهم

امضای کدام مربی پای این تیم پرسپولیس است؟

اوسمار یا یحیی

نگاه

جنگ روانی اسرائیل

یادداشتی از سیدمحمد حسینی

یادداشت

اقتصادیات همبستگی ملی

ناصرذاکری

کارشناس اقتصادی

در جهان پراشوب امروز، همبستگی ملی یکی از ارزشمندترین دارایی‌های کشورهاست. در سایه این همبستگی از یک سو امنیت کشور تضمین می‌شود و از سوی دیگر شناسن دستیابی به توسعه همه‌جانبه بیشتر می‌شود. همبستگی ملی نیز مانند هر دارایی دیگری، نیازمند صرف هزینه است. هر حکومتی باید برای حفظ همبستگی ملی هزینه کند تا بتواند از نتایج و دستاوردهای مثبت آن بهره‌مند شود. از این‌رو می‌توان به صراحت از اقتصادیات همبستگی ملی سخن گفت و در قالب چنین مطالعاتی، هزینه‌ها و عواید «پروژه» تقویت همبستگی ملی را مقایسه و ارزیابی کرد. تفاوت‌های قومی، زبانی، مذهبی، منطقه‌ای، اقتصادی و حتی سیاسی، درصورتی‌که دولت برای مهار آنها برنامه نداشته باشد، می‌توانند مبدل به گسل‌هایی بزرگ شده و همبستگی ملی را به‌شدت تضعیف کنند. به همین دلیل می‌توان انتظار داشت دشمنان با حتی رقبای منطقه‌ای یک کشور، با هدف متوقف‌کردن جریان رشد آن، به گسترش این گسل‌ها کمک کنند. تلاش دشمنان انقلاب اسلامی در سال‌های نخست پیروزی انقلاب برای بربرنگ‌کردن اختلاف‌های قومی و مذهبی و حمایت از جریان‌های تجزیه‌طلبی با همین هدف اتفاق افتاد. جامعه ایران امروز در عین حال که برخوردار از سرمایه ارزشمند فرهنگی و تاریخ درخشانی است که محور وحدت و همبستگی ملی تلقی می‌شود، به‌طور هم‌زمان مستعد رشد و گسترش گسل‌های مذکور در بالا به‌عنوان افات همبستگی ملی است. در میدان اقتصاد، نابرابری رشد اقتصادی مناطق مختلف کشور، عمیق‌ترشدن شکاف طبقاتی و گسترش فقر و نیز افزایش میزان فساد و ویژه‌خواری را می‌توان در صدر فهرست عوامل تضعیف‌کننده همبستگی ملی قرار داد؛ زیرا حضور مشهود آنها این پیام را به اقشاری از جامعه می‌دهد که گویی متولیان امر، آنان را به اصطلاح ناتنی تلقی می‌کنند.